

Wyjaśniamy

Pieniądz to powszechny środek płatniczy przyjmowany w zamian za towary i usługi oraz służący do regulacji zobowiązań. Pieniądz pełni w gospodarce trzy podstawowe funkcje:

1. Jest powszechnym **środkiem wymiany i regulowania zobowiązań**.
2. Jest **jednostką obrachunkową**, służącą do wyrażania i porównywania wartości oraz rejestrowania wzajemnych należności i zobowiązań (wszystko łatwiej porównać, jeśli wyrazi się to w wartości pieniężnej).
3. Służy do przechowywania wartości w czasie.

Współcześnie rolę pieniądza pełnią przede wszystkim środki zgromadzone na rachunkach i lokatach bankowych oraz gotówka w obiegu. Na gotówkę w obiegu składają się banknoty i monety (tzw. **znaki pieniężne**) emitowane przez bank centralny. W Polsce, zgodnie z Konstytucją RP, jedyną instytucją, której przysługuje prawo emisji znaków pieniężnych jest Narodowy Bank Polski.

Emitowane przez NBP banknoty i monety są prawnym środkiem płatniczym w Polsce, co oznacza, że są używane i powszechnie akceptowane przy dokonywaniu płatności na terenie Polski.

Bank centralny to instytucja odpowiedzialna za prowadzenie polityki pieniężnej oraz emisję znaków pieniężnych mających na danym obszarze status prawnego środka płatniczego. Najważniejszym zadaniem większości banków centralnych jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Do zadań banku centralnego może również należeć organizowanie rozliczeń pieniężnych, nadzór nad systemem płatniczym, zarządzanie rezerwami walutowymi, obsługa budżetu państwa oraz regulowanie płynności banków.

Bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej jest Narodowy Bank Polski.

W Polsce, podobnie jak w wielu rozwiniętych gospodarkach, znaczna część pieniędzy gospodarstw domowych i przedsiębiorstw ma postać elektroniczną, dlatego do realizacji płatności służą często bezgotówkowe instrumenty płatnicze, takie jak karty czy przelewy elektroniczne.

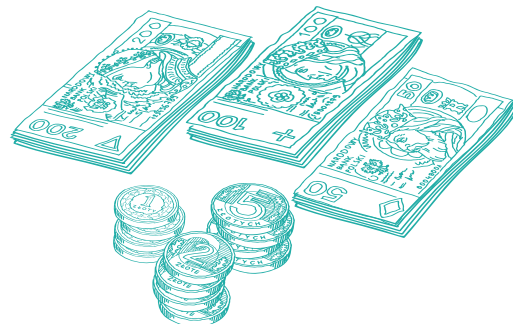
Jak powstaje pieniądz?

Wyobraźmy sobie, że bank udziela kredytu klientom – np. rodzinie na zakup mieszkania lub przedsiębiorstwu na rozbudowę linii produkcyjnej. Zasilając ich rachunek, tworzy zarazem depozyt, czyli pieniądz. Jeśli klienci sobie życzą, mogą następnie zażądać wypłaty całości lub części tych środków w gotówce (wówczas bank kupuje potrzebne kwoty banknotów lub monet od NBP, płacąc za nie środkami utrzymywanymi na swoim rachunku w banku centralnym). Wypłata środków w gotówce z rachunków bankowych powoduje, że do obiegu wprowadzane są banknoty i monety. Jeśli natomiast osoba lub przedsiębiorstwo wpłaca gotówkę na rachunek bankowy, mamy do czynienia z procesem odwrotnym – liczba banknotów i monet w obiegu się zmniejsza.

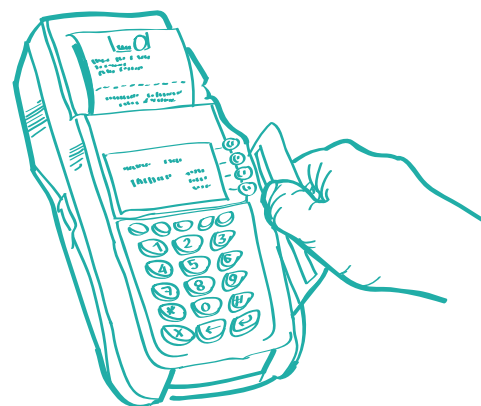
Operacje te nie zmieniają jednak wielkości podaży pieniądza, wpływają jedynie na jego strukturę.

Czy NBP kontroluje podaż pieniądza?

NBP ustala wzory i wartość nominalną banknotów i monet, które wypłaca zgodnie z zapotrzebowaniem składanym przez banki, jednak nie ma bezpośredniego wpływu na podaż szerokiego pieniądza. Rola banku centralnego polega natomiast na takim ustalaniu stóp procentowych i kosztu kredytu w gospodarce, aby zapewnić stabilność cen.

Środki zgromadzone na rachunkach i lokatach bankowych oraz gotówka w obiegu nazywane są łącznie szerokim agregatem monetarnym.

Najważniejszym czynnikiem kreacji pieniądza jest akcja kredytowa, której wielkość zależy przede wszystkim od popytu na kredyt i jego podaży ze strony sektora bankowego.

W liczbach

2987,5 mln szt.

liczba banknotów w obiegu w Polsce na koniec III kwartału 2023 r.

21 685,7 mln szt.

liczba monet w obiegu w Polsce na koniec III kwartału 2023 r.

44,9 mln

tyle kart płatniczych znajdowało się na rynku polskim na koniec II kwartału 2023 r.

2,5 mld

liczba transakcji przeprowadzonych przy użyciu kart płatniczych w Polsce na koniec II kw. 2023 r.

21,8 tys

liczba bankomatów w Polsce na koniec II kwartału 2023 r.

155,8 mln

transakcji wypłat z bankomatów na koniec II kwartału 2023 r.

Warto wiedzieć

O wartości banknotu czy monety nie świadczy jej nominał, lecz siła nabywcza, czyli ilość dóbr i usług, które można za nią kupić. Z kolei siła nabywcza pieniądza zależy od przeciętnego poziomu cen w gospodarce. Gdy przeciętny poziom cen rośnie – zjawisko to ekonomiści nazywają inflacją – siła nabywcza pieniądza spada, bo za tę samą ilość pieniędzy można kupić mniej towarów i usług. To właśnie różnica między wartością nominalną a siłą nabywczą pieniądza sprawia, że milion wydrukowany na banknocie niekoniecznie czyni z jego posiadacza osobę bardzo bogatą – wszystko zależy od tego, co za ten milion da się kupić. Na przykład na początku lat 90. XX w. w Polsce przeciętne wynagrodzenie wynosiło 5 mln zł – Polacy byli więc „milionerami” – ale... średnia pensja nie wystarczała nawet na zakup pralki automatycznej!

Na przestrzeni wieków funkcję pieniądza często pełniły dobra lub towary uznawane w danych warunkach za rzadkie i szczególnie wartościowe – przede wszystkim metale i kamienie szlachetne, ale także muszle, nasiona ryżu i jęczmienia, a w obozach jenieckich nawet papierosy. Współcześnie, w nowoczesnych gospodarkach, pieniądz ma charakter fiducjarny, tj. jego wartość nie wywodzi się bezpośrednio z dóbr materialnych, lecz opiera się na zaufaniu do emitenta, tj. banku centralnego. Za wartość pieniądza w Polsce odpowiada Narodowy Bank Polski, którego głównym celem jest utrzymanie stabilności cen, przy jednoczesnym wspieraniu zrównoważonego wzrostu gospodarczego.

Historycznie

